

O'TKIR RESPIRATOR VIRUSLI INFEKSIYALAR (ORVI) VA ULARNING BOLALARDAGI KECHISHI

Xudoyberganova Nilufar Bahodir qizi

Urganch Davlat Tibbiyot Institutida assistent
nilufarxudoyberganova1996@gmail.com

Quryazov Akbar Quramboyevich

DSc Urganch Tibbiyot Instituti kafedra mudiri
akbar_doc@mail.ru

Abasniya Surayyo Rasulovna

UDTI Phd Katta O'qituvchi
suraya8089@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19641997>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 14-aprel 2026 yil
Ma'qullandi: 16-aprel 2026 yil
Nashr qilindi: 18-aprel 2026 yil

KEY WORDS

ORVI, bolalar kasalliklari, respirator infeksiya, viruslar, intoksikatsiya sindromi, kataral sindrom, diagnostika, davolash, profilaktika, pnevmoniya.

ABSTRACT

Ushbu maqolada O'tkir respirator virusli infeksiyalar ning bolalardagi klinik kechishi, etiologiyasi, patogenezini hamda zamonaviy diagnostika va davolash yondashuvlari tahlil qilingan. Kasallikning yoshga xos xususiyatlari, immun tizim bilan bog'liq jihatlari va asoratlari yoritilgan. Shuningdek, ORVI ni erta aniqlash va samarali profilaktika choralarining ahamiyati asoslab berilgan.

O'tkir respirator virusli infeksiyalar (ORVI) bolalar orasida eng keng tarqalgan yuqumli kasalliklar guruhiga kiradi va pediatriya amaliyotida dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu kasalliklar yuqori nafas yo'llarining virusli zararlanishi bilan kechib, epidemiologik jihatdan mavsumiy xarakterga ega bo'lib, ayniqsa kuz-qish davrida keskin ko'payishi bilan tavsiflanadi. ORVI bolalar organizmining immun tizimi hali to'liq shakllanmaganligi sababli tez-tez uchraydi va qayta-qayta kasallanish holatlari kuzatiladi. Kasallikning etiologiyasida turli viruslar muhim o'rin tutadi, jumladan Gripp viruslari, Paragripp, adenoviruslar, rinoviruslar va respirator-sintsitial viruslar keng tarqalgan hisoblanadi. Ushbu viruslar asosan havo-tomchi yo'li orqali yuqadi va bolalar jamoalarida (bog'cha, maktab) tez tarqalish xususiyatiga ega. Viruslarning yuqori kontagiozligi kasallikning qisqa muddat ichida epidemik ko'rinishda tarqalishiga sabab bo'ladi. Bolalarda ORVI ning klinik kechishi yoshga, immunologik holatga va qo'zg'atuvchi virus turiga bog'liq holda turlicha namoyon bo'ladi. Odatda kasallik umumiy intoksikatsiya sindromi (isitma, holsizlik, bosh og'rig'i) hamda respirator sindrom (burun bitishi, rinoreya, yo'tal, tomoq og'rig'i) bilan boshlanadi. Yosh bolalarda esa simptomlar ko'pincha og'irroq kechib, nafas yetishmovchiligi, bronxiolit va pnevmoniya kabi asoratlarni rivojlanishi mumkin.

Mazkur muammoning dolzarbligini shundaki, ORVI ko'pincha yengil kechishiga qaramay, noto'g'ri yoki kechiktirilgan davolash natijasida og'ir asoratlarga olib kelishi mumkin. Ayniqsa, immuniteti sust bolalarda kasallikning cho'ziluvchan yoki qaytalanuvchi shakllari kuzatiladi. Shu bois kasallikni erta aniqlash, to'g'ri differensial diagnostika qilish va samarali davolash choralarini qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi.

O'tkir respirator virusli infeksiyalar bolalarda yuqori nafas yo'llari shilliq qavatining virusli etiologiyali yallig'lanishi bilan kechuvchi, ko'p komponentli patogenetik mexanizmlarga ega kasalliklar guruhidir. Ushbu patologiyaning rivojlanishida virusning organizmga kirishi, replikatsiyasi va immun javob reaksiyalari o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sir muhim ahamiyat kasb etadi. ORVI etiologik jihatdan polimorf bo'lib, eng ko'p uchraydigan qo'zg'atuvchilar qatoriga Gripp viruslari, Paragripp, rinoviruslar, adenoviruslar va respirator-sintsial virus kiradi. Ushbu viruslar respirator epiteliy hujayralariga tropizmga ega bo'lib, ularning yuzasidagi retseptorlar orqali hujayraga kiradi va sitoplazmada yoki yadroda replikatsiyalanadi. Natijada epiteliy hujayralarining destruksiyasi, mukotsiliar klirensning buzilishi va mahalliy immunitetning susayishi kuzatiladi. Patogenez jarayonida muhim o'rin tutuvchi mexanizmlardan biri - yallig'lanish mediatorlarining (interleykinlar, interferonlar, tumor nekroz omili) ajralib chiqishidir. Ushbu mediatorlar organizmda umumiy intoksikatsiya sindromining rivojlanishiga sabab bo'ladi. Bolalarda immun tizimning yetarli darajada shakllanmaganligi tufayli interferon javobi sust bo'lishi mumkin, bu esa virusning tez ko'payishi va kasallikning og'ir kechishiga olib keladi.

Klinik jihatdan ORVI bolalarda ikki asosiy sindrom bilan namoyon bo'ladi: intoksikatsion va kataral sindromlar. Intoksikatsion sindrom tana haroratining ko'tarilishi, umumiy holsizlik, adinamiya, bosh og'rig'i va ishtahaning pasayishi bilan xarakterlanadi. Kataral sindrom esa yuqori nafas yo'llarining yallig'lanishi bilan bog'liq bo'lib, rinoreya, burun bitishi, yo'tal, tomoq qizarishi va og'rig'i kabi simptomlar bilan kechadi. Yosh bolalarda ushbu simptomlar ko'pincha tez rivojlanadi va og'irroq kechadi. Alohida e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan jihat - bu kichik yoshdagi bolalarda kasallikning pastki nafas yo'llariga o'tish ehtimoli yuqoriligidir. Xususan, respirator-sintsial virus infeksiyasi fonida bronxiolit rivojlanishi, bu esa nafas yetishmovchiligi, ekspirator dispnoe va sianoz bilan kechishi mumkin. Bundan tashqari, ikkilamchi bakterial infeksiya qo'shilishi natijasida Pnevmoniya, otit, sinusit kabi asoratlar yuzaga keladi. Diagnostika jarayonida klinik belgilar bilan bir qatorda laborator va instrumental tekshiruvlar muhim ahamiyatga ega. Qon umumiy tahlilida ko'pincha leykotsitlar sonining o'zgarishi (leykopeniya yoki mo'tadil leykotsitoz), limfotsitoz kuzatiladi. Virusologik tekshiruvlar (PCR, immunoflyuorestsent analiz) orqali etiologik omilni aniqlash mumkin. Shu bilan birga, og'ir holatlarda ko'krak qafasi rentgenografiyasi orqali asoratlarni aniqlash tavsiya etiladi. Davolash strategiyasi kompleks yondashuvni talab etadi va asosan simptomatik hamda patogenetik terapiyaga asoslanadi. Antiviral preparatlar faqat ayrim holatlarda (masalan, gripdda) qo'llaniladi. Asosiy e'tibor organizmni detoksikatsiya qilish, isitmani tushirish (antipiretiklar), burun nafasini tiklash (dekongestantlar) va yo'talni yengillashtirishga qaratiladi. Antibiotiklar faqat bakterial asoratlar qo'shilganda qo'llanilishi kerak, aks holda ularning noo'rin ishlatilishi antibiotikrezistentlik rivojlanishiga olib keladi.

Profilaktika choralarida esa immunitetni mustahkamlash, gigiyenik qoidalarga rioya qilish, bolalar jamoalarida sanitariya-gigiyena talablarini kuchaytirish hamda mavsumiy emlashlar muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, Gripp ga qarshi vaksinalar kasallikning og'ir shakllarini kamaytirishda samarali hisoblanadi. Shunday qilib, ORVI bolalarda keng tarqalgan, klinik jihatdan turli shakllarda namoyon bo'luvchi va ayrim hollarda og'ir asoratlar bilan kechuvchi kasallik bo'lib, uning patogenezini chuqur o'rganish, erta diagnostika va to'g'ri davolash choralarini qo'llash pediatriya amaliyotida muhim ahamiyatga ega.

XULOSA

O'tkir respirator virusli infeksiyalar bolalar orasida eng ko'p uchraydigan yuqumli kasalliklardan biri bo'lib, uning klinik kechishi organizmning yosh xususiyatlari, immunologik holati va etiologik omilga bog'liq holda turlicha namoyon bo'ladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ORVI ko'pincha yengil va o'rtacha og'irlikda kechsa-da, ayrim holatlarda, ayniqsa kichik yoshdagi bolalarda va immuniteti sust organizmlarda og'ir shakllarga o'tishi hamda asoratlari bilan murakkablashishi mumkin. Kasallikning patogenezida respirator epiteliy zararlanishi, yallig'lanish mediatorlarining faollashuvi va immun javob reaksiyalarining yetarli darajada shakllanmaganligi muhim rol o'ynaydi. Klinik jihatdan esa intoksikatsion va kataral sindromlarning ustunligi bilan xarakterlanib, bu esa o'z vaqtida to'g'ri tashxis qo'yishni talab etadi. Diagnostika jarayonida klinik belgilar bilan bir qatorda laborator va instrumental tekshiruvlar muhim ahamiyat kasb etadi. Differensial diagnostika qilish, ayniqsa Pnevmoniya kabi og'ir asoratlarni istisno etishda zarur hisoblanadi.

Davolashda kompleks yondashuv, ya'ni simptomatik va patogenetik terapiyani uyg'un qo'llash yuqori samaradorlik beradi. Antibiotiklarni faqat bakterial asoratlari mavjud bo'lgandagina qo'llash zarurligi alohida ta'kidlanadi. Umuman olganda, ORVI ni erta aniqlash, to'g'ri davolash va profilaktik choralarini keng qo'llash bolalar salomatligini saqlash, kasallikning og'ir shakllarini kamaytirish va asoratlarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Maxmanazarov G'afur Axnazarovich. YOSH BOLALARDA UCHRAYDIGAN YUQORI NAFAS YO'LLARI INFEKSION KASALLIKLARI. <https://global-science-review.com/ojs/index.php/gsr/article/view/2479>
2. Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan chop etilgan "Bolalar kasalliklarini oldini olish va davolash" qo'llanmasi.
3. Abdullayev D.B. ERTA YOSHDAGI BOLALARDA O'TKIR RESPIRATOR VIRUSLI INFEKSIYALARDA RUFERON SVECHASINING KLINIK-IMMUNOLOGIK SAMARADORLIGI. <https://cyberleninka.ru/article/n/erta-yoshdagi-bolalarda-o-tkir-respirator-virusli-infeksiyalarda-ruferon-svechasining-klinik-immunologik-samaradorligi>
4. Адаскевич В.П., Лебедев К.П., Николаева О.М. Клиническая эффективность интерфероновых препаратов при ОРВИ у детей раннего возраста //Медицинский совет. - 2021. - №7. - С.68-72.
5. Геппе Н.А., Баранова А.А., Мартынова А.В. Интерфероны в терапии острых респираторных вирусных инфекций у детей: современное состояние вопроса //Педиатрия. - 2022. - Т. 101, -№2. - С.45-52.
6. Климов А.И., Зуев В.А. Современные возможности профилактики и лечения ОРВИ у детей: значение интерферонотерапии //Здоровье ребенка. -2021. - №6 (95). -С.12-19.